

CZECHS IN TURKEY
Newsletter 1/2015

Çıkr tıkr çıkrır tıkr

Erbenův Zlatý kolovrat s hudbou Antonína Dvořáka zdramatizovala Yaprak Sandalcı a nastudovala jej s dětským divadelním a pěveckým souborem Koroporte. Inscenace Tajemná stopa: Kolovrat, doprovázená živým žesťovým orchestrem, byla uvedena již na konci května, ale na několik repríz se můžete těšit i na podzim. Nepřehlédněte turecký překlad rozhovoru, který jsme s Yaprak vedli prostřednictvím emailu. Dozvíte se například, jak se turecky řekne polednice a vodník.

Yaprak Sandalcı, Antonín Dvořák müziği ile Karel Jaromír Erben tarafından yazılan en ünlü Çek şiirlerinden biri olan Altın Çıkrık ı dramatize ederek tiyatroya uyarlamayı başardı ve yönettiği çocuk korosu ve drama grubu "Koroporte" ile İstanbul'da sahne aldı. Gizemli İpucu: Çıkrık adlı bu gösteri bakır nefesli çalgılar beşlisi eşliğinde Mayıs ayında prömiyeri gördü ama bu sonbahar bir kaç tekrarı daha sahnelenecek. Yaprak hanım ile yaptığımız e-posta röportajının çevirisini kaçırmayınız; "polednice" veya "vodník" gibi Çek kelimelerin Türkçe anlamlarını öğrenebilirsiniz!

Antonín Dvořák je světoznámým skladatelem. Jeho skladby znějí v koncertních sálech po celém světě. Karel Jaromír Erben je skutečně významným spisovatelem, nicméně jako národní spisovatel je známější v České republice. Kdo nebo co vás inspirovalo k tomuto projektu? Byl to Dvořák nebo Erben? Jak jste je objevila?

Když jsem se vydávala na tuto cestu, potřebovala jsem dvě zavazadla. V jednom z nich mělo být dílo, které děti přivede ke klasické hudbě a při opuštění koncertní síně v nich vyvolá nadšení. V druhém tým složený z dětí i hudebníků, kteří budou schopni toto dílo realizovat na scéně. První zavazadlo jsem po deset let plnila hudbou, která vypráví příběh nebo se váže k jednomu tématu, které se říká programní hudba, jako například Saint Saens – Karneval zvířat, Mussorgsky – Obrázky z výstavy, Grieg – Peer Gynt, Korsakov – Šehrezáda. Do druhého zavazadla jsem dala profesionální hudební spolek Koroporte, který jsem vytvořila. Jde o otevřenou skupinu lidí různého věku, kteří získávají hudební vzdělání, jsou bez pomoci schopni číst noty, které se jim předloží, umí tančit a vášnivě milují divadlo a klasickou hudbu. A jak jsem se snažila naplnit obě tato zavazadla, zkoumala jsem všechna programní díla, která jsou na repertoáru klasické hudby. Dvořákovy symfonické básně jsem už znala. Když jsem se rozhodla uvést na scénu Zlatý kolovrat, snadno jsem objevila český text, ale nevěděla jsem, komu to nechat přeložit. Vlastně jsem chtěla najít i anglickou verzi. Na internetu jsem požádala o pomoc... a poslala zprávu jedné kamarádce, která učí na univerzitě. Zanedlouho jsem se seznámila s Petrou Sedmíkovou, která umí výborně turecky. Petra mi z Prahy přivezla všechny Erbenovy básně v angličtině. A tak se postupně krok za krokem začal projekt vytvářet.

V České republice každý zná Erbenův Zlatý kolovrat, ale ne každý ví, že Dvořák toto dílo přetvořil na symfonickou báseň. Kdo napsal libreto v turečtině? Jak to vzniklo?

Libreto jsem napsala sama. Nejdříve jsem báseň přeloženou do angličtiny Marcelou Malek Sulak převedla do turečtiny. Poté jsem opakovaně poslouchala hudbu. Poté co jsem v partituře určila jednotlivé části příběhu, vy-

tvořila jsem libreto padnoucí k melodii. Dvořák je v naší zemi známý především Novosvětskou, Slovanskými tanci a Violoncellovým koncertem. Viděla jsem, že zanedlouho má být Polednice na programu symfonického orchestru. Ale Zlatý kolovrat se nikde nehrál. Dílo se upravilo pro Brass Quintet a piano Mehmeta Girgina. Doplnila se ještě vokálová část a dílo bylo na scéně.

Vyskytují se v turecké literatuře podobná díla a balady s hororovými prvky? Objevil se nějaký problém s rodiči nebo dětmi? V dětství mi maminka četla tyto balady, tolik jsem se bál.

I v turecké literatuře se samozřejmě podobné balady vyskytují, ale nikdy jsem nenarazila na dílo klasické hudby, které by o takovém příběhu pojednávalo. Protože je mým východiskem klasická hudba, abych mohla navázat vztah s jakýmkoli příběhem, je třeba ho spojit s hudebním dílem. Pokud jde o vaši druhou otázku: naše dekorace a kostýmy vytvářela velmi významná francouzská výtvarnice Karina Cherez. Dorniččiny ruce, nohy i oči byly natolik realistické, že mohly vystrašit některé hodně malé děti v tomto sále. Když jsme se rozhodli tento projekt realizovat, sedli jsme si společně s režisérkou Gülin Kılıçay, s choreografkou Duygu Ünal a mimem Mehmetem Selin Sağdıçem a toto téma diskutovali. Místo pytle s uřezanými končetinami jsme vymysleli tanec tří lidí v maskách symbolizujících narození, život a smrt. To jednak okamžitě zmírnilo zobrazované násilí, na druhou stranu to přineslo i určité komické prvky. Místo ruky noha, místo nohy oko a v každém okamžiku rychle se měnící živá loutka. Takto jsme tu situace přetvořili. Po koncertě jednoho velmi malého chlapce maminka vyvedla ze sálu, protože plakal. Ale poté jsem slyšela, že důvodem pláče bylo to, že nechtěl opustit sál. Když jsem hovořila s jedním devíti- desítiletým chlapcem, řekl mi, že se mu nelíbily ty uřezané ruce a nohy: Ptala jsem se ho: „Co jsi cítil? Bylo ti z toho špatně?“ Řekl, že ano, že to bylo hrozné. Tak jsem se ho zeptala: „Co jsme podle tebe měli udělat, aby ta scéna byla lepší?“ Jeho odpověď: „No kéž byste jí uřezali i hlavu!“ „Aha, už ti rozumím,“ řekla jsem mu se smíchem. Ale opravdu nevím, co se bude dít na našich budoucích koncertech!

Jak se dětem líbil příběh a hudba? Všem Čechům se jistě líbila dokonalá výslovnost s líbezným tureckým přízvukem. Ale umím si představit, že s tím děti měly při učení problémy.

Celá skupina na scéně pracovala s hudbou s velkým nadšením. Viděli jsme, že i posluchači toto nadšení vyjadřovali potleskem. A pokud jde o píseň v češtině: Děti jsou jako houby. Říkat slova, která jsou pro jejich uši cizí a nic jim neříkají, je pro ně hra. Velmi rychle se to naučili nazpaměť. Já jsem jim dokonce nabízela, že mohou mít slova na kousku papíru u sebe. „Nee, my to umíme“, odpověděly. A opravdu to uměly. Navíc ta melodie je natolik čistá a krásná, že člověk by si ji zpíval neustále.

A na závěr. Dvořák zhudebnil i další Erbenovy básně: Polednici a Vodníka. I tyto příběhy jsou dost strašidelné a nečekejte, že skončí dobře.

Samozřejmě, že to vím. Nakonec můj další projekt se jmenuje Čarodějnice a víly v klasické hudbě. Tyto dvě básně se objeví v příštím projektu spolku Koroporte.

**Çıkır tıklar çıkırrr tıklar
kötülük ipliği bu,
bozuverir oyunu,
üvey kardeşini nasıl da öldürdün?
Sen kralın gerçek sevdiği değilsin!
diyormuş**

**Vrrr – zlou to předeš nit!
Přišla jsi krále ošidit:
nevlastní sestru jsi zabila,
údův a očí ji zbavila –
vrrr – zlá to nit!**

Antonín Dvořák dünyaca ünlü bir bestecidir. Eserleri dünya çapında konser salonlarında icra edilir. Karel Jaromír Erben gerçekten önemli bir yazardır, fakat milli bir yazar olarak Çek Cumhuriyeti'nde daha çok tanınır. Bu projeye ilham veren kimdir/nedir? Dvořák/Erben...? Onları nasıl buldunuz?

Bu yolculuğa çıkarken iki bavula ihtiyacım vardı. Bavullardan birinde; çocukları klasik müzik konserine getirecek, onların salondan mutlu ayrılmasını sağlayacak bir eser, öbüründe ise sahnede bunu gerçekleştirecek müzisyen ve çocuklardan oluşan bir ekip olması gerekiyordu. Birinci bavulumu 10 yıldır, programlı müzik adı verilen, belli bir konusu olan veya bir hikaye anlatan müziklerle doldurdum: Saint Saens – Hayvanlar Karnavali, Mussorgsky – Bir Sergiden Tablolar, Grieg – Peer Gynt, Korsakov – Şehzad gibi. İkinci bavulum ise profesyonel bir gösteri grubu olan Koroporteyi oluşturup koydum. Koroporte, ciddi müzik eğitim alan, önüne konulan notayı yardım almadan okuyabilen, dans etmeyi, tiyatroyu ve klasik müziği tutkuyla seven her yaşta herkese açık bir topluluk. İşte bu iki bavulu dolu tutmaya çalışırken klasik müzik repertuarındaki tüm programlı müzik eserleri araştırdım. Dvořák'ın senfonik poemlerini zaten biliyordum. Altın Çıkırık'ı sahneye koymaya karar verdiğimde Çek'çe textine de kolayca ulaşmıştım ancak kime çevirtebileceğimi bilemiyordum. Aslında İngilizcesini bulmak istiyordum. İnternet ortamında seslendim... üniversitede hoca olan arkadaşlarıma haber verdim. Kısa zaman sonra harika Türkçe bilen Petra Sedmíková ile tanıştım. Petra bana Prag dan Erben in tüm şiirlerinin İngilizce baskısını getirdi. Böylece proje adım adım şekillenmeye başladı.

Çek Cumhuriyeti'nde herkes Erben'in Altın Çıkırığı'nı bilir ama bu eseri Dvořák'ın senfonik şiir olarak müzik yaptığını çok kimse bilmez. Türkçe librettoyu kim yazdı? Nasıl geliştirdi?

Librettoyu ben yazdım. Marçela Malek Sulak'ın İngilizce çevirisini önce şiir olarak Türkçe'ye çevirdim. Sonra müziği defalarca dinledim. Partisyonda hikayenin bölümlerini belirledikten sonra melodiyle uyumlu librettoyu oluşturdum. Dvořák bizim ülkemizde en fazla Yeni Dünya Senfonisi, Slav Dansları ve Çello Konçertosuyla tanınır. Öğle Cadısının yakın zamanda senfoni orkestrasının programında olduğunu görmüştüm. Ama Altın Çıkırığın çalındığını hiç duymadım. Eseri Mehmet Girgin Brass Quintet ve piano için uyarladı. Vocal partinin eklenmesiyle eser sahne de yerine aldı.

Türk edebiyatında benzer çalışmalar ve korku baladları bulunabilir mi? Ebeveynler veya çocuklar ile sorun çıktı mı? Çocukken bana annem o baladları okuyordu, ancak hiç unutamıyorum. O kadar korkuyordum ki.

Türk edebiyatında da korku masalları var elbette ama bunları anlatan bir klasik müzik eserine rastlamadım. Benim asıl çıkış noktam klasik müzik olduğu için herhangi bir masal ile ilişki kurmam için onun bir müzik eseriyle buluşmuş olması gerekiyor. İkinci sorunuza gelince: Bizim dekor ve kostümlerimizi çok önemli bir Fransız tasarımcı olan Karina Cherez yaptı. Dornıçkanın kolları, bacakları ve gözleri o kadar realistti ki bu salondaki çok küçük bazı çocukları biraz korkuttu. Projeyi oluşturmaya karar verdiğimizizde yaratıcı ekibimiz: yönetmenimiz Gülin Kılıçay, koreografımız Duygu Ünal ve pandomim sanatçımız Mehmet Selin Sağdıç ile oturup bu konuyu tartıştık. Kesilen kollar bacakları bir torbaya doldurmak yerine, doğum, yaşam ve ölümü simgeleyen maskeleri olan üç kişiyle bir dans oluşturduk. Bu hem olayın vahşetini yumuşattı hem de komik bir durum yarattı. Kol yerinden bacak çıkan, bacak yerinde gözü olan ve her an hızla değişen canlı kukla gibi değerlendirdik durumu. Konser bittiğinde çok küçük bir çocuğun ağladığı için annesinin onu salondan çıkardığını ama yarı yolda ağlamasının nedeninin salondan çıkmak istememesi olduğunu duyduğum. 9-10 yaşlarında bir oğlan ile sohbet ederken kopan bacak ve kolları beğenmediğini söyledi: Ne hissettin miden mi bulandı? diye sordum Evet çok kötüydü dedi. Peki sence ne yapmalıydık nasıl daha iyi olurdu o sahne? diye sordum. Başını da kesseydiniz keşke dedi. Ha tamam anladım seni ben dedim gülerek... Yani çocuklar açısından bi sorun yok. Ama ilerki konserlerde başımıza ne gelirdi bilmem!

Hikayeyi ve müziği çocuklar nasıl buldu? Tüm Çekler mükemmel telaffuzu ve sevimli Çekçe Türkçe aksanını mutlaka sevdi. Ancak çocukların zorlanmadan öğrendiğini, hayal bile edemiyorum.

Sahnedeki ekip müzikleri büyük bir keyifle çalıştı. Dinleyenlerin de çok keyifli olduğunu alkışlarla katıldığını gördük. Çekçe şarkıya gelince: Çocuklar sünger gibidir. Hiçbir referansı olmayan kulaklarına tamamen yabancı kelimeleri söylemek onlara oyun gibi geldi. Çok çabuk ezberlediler. Ben hatta isterseniz elinize küçük bir nota kağıdı alıp çıkabilirsiniz dediğimde... Hayır biz biliyoruz dediler... Zaten de biliyorlardı. Ayrıca şarkının müziği o kadar naif ve güzel ki insan hep söylemek istiyor.

Ve sonunda. Dvořák diğer Erben'in eserleri de bestelenmiş. Öğle Cadısı ve Su Çini yazdığını biliyor muydunuz? Bu hikâyeler de korkutucu ve onlardan da mutlu bir son beklemeyin.

Bilmez olur muyum. Elbette biliyorum zaten bir sonraki projemin adı Klasik müzikte Cadılar ve Periler. Bu iki eser de Koroporte nin bir sonraki projesinde yer alacak.

TIRÁŽ Newsletter Češi v Turecku, číslo 1, ročník 2015. Vyšlo 14. 6. 2015. Vzniklo pod hlavičkou krajanského spolku Čeští krajané v Istanbulu. Připravili: Michaela Canbulat, Martin Maryška, Kateřina Molová. Dále spolupracovali: Petra Sedmíková, Eva Sevincli, Hana Moualla. Sháníme přispěvatele, překladatele a korektory (TR/CZ/EN). Stojíme o jakékoli podněty. Pište na info@krajaneistanbul.cz.

Čeština vs. turečtina: 1. kolo

Naši draží krajané, věděli jste, že i v češtině máme dva druhy měkkého *i* jako v turečtině? Když řeknete například slovo *naši*, vyslovíte vlastně *i*, které se vysloveno podobá tureckému *i* bez tečky. Je to kvůli předchozímu *a*, které se vyslovuje s široce otevřenými ústy, spíše vzadu v hrdle a zní hluboce, tomu se pak přizpůsobuje výslovnost následujícího *i*, které tak zní více jako *e*. To právě *i* s tečkou se, pokud není ovlivěno hláskovým okolím, vyslovuje v ústech vpředu a zní vysoce. Naopak, když dáte íčku čas, aby vám roztáhlo koutky, vyslovíte pěkné otečkované *i*, respektive očárkované *í*. Tady se tedy také v české fonetice projevuje harmonizace samohlásek, jak to známe z turečtiny. (Postřeh z přednášky na téma využití písní a poezie při výslovnosti češtiny, která byla pronesena na Metodickém setkání k výuce češtiny jako cizího jazyka 2015. V takových reportážích z jazykových zápasů mezi turečtinou a češtinou budeme pokračovat.)

O tomto newsletteru

Milí přátelé, čeští, slovenští krajané i turečtí místní, představujeme vám nulté či ukázkové, jednoduše první (snad ne poslední) číslo krajanského časopisu, občasníku, či říkejme zatím newsletteru.

Vlastenectví a národ. Už nám přišlo, že tyto pojmy zapadly a že se oprašují jen při hokejových utkáních. A podívejme se, kolik lidí je teď v pohotovosti opět hájit národní bezpečnost a kulturní hodnoty! (Máme národnostní určení v názvu krajanského spolku, nemůžeme nechat téma vlastenectví a jeho prožívání bez komentáře.) Jenže my, kteří žijeme život expatriotů (proč neříct přímočaře imigrantů) v jiné zemi, máme snad nějaký větší rozhled a hlubší porozumění. (Rozšiřují se navíc díky kontaktu s tureckým vlastenectvím a jeho patosem.)

Naši malou redakci zajímá, jak tuto situaci krajani zažívají. Že nejde o instantní vlastenectví při hokejovém mistrovství (které je vlastně docela milé), ani o vlastenectví na internetovém fóru, je jasné. Jak můžeme vlastenecký program uskutečňovat, aniž bychom byli naautentičtí a trapní? Myslíme, že prostě postačí, když budeme s tureckými přáteli mluvit třeba o Erbenovi a dělit se o zájem o Dvořáka. Tak se jich taky ujala Yaprak Sandalcı, se kterou jsme připravili rozhovor.

Najdete tu dále interview s Kemalem Solmazem o Tureckém ochotnickém kroužku v Praze. Pokud jste někdy dělali divadlo, víte, že dát něco takového dohromady vyžaduje ohromnou komunitní vitalitu a tu podle nás Turci v Praze prokazují nejen touto aktivitou.

Do newsletteru chceme zcela programově zapracovávat i slovenskou agendu. Vlastně mělo být číslo nadepsáno Češi a Slováci v Turecku, ale nepodařilo se nám sehnat slovenského přispěvatele, a tak jsme si na to netroufli. S tím tedy budeme potřebovat pomoc. Články exkrajanky Hany Moualla, která stála u zrodu spolkové činnosti v Istanbulu, by měly soustředit pozornost čtenářů k problematice dvouzjazyčné výchovy, jejíž podporu považujeme za jednu z nejdůležitějších služeb, jakou může krajanská komunita poskytnout. (Příště.)

Kdykoli se mluví o nějaké skupině nebo k ní (například národu), hrozí riziko nevhodného zevšeobecňování, a kdykoli se mluví o nějakých skupinách a k nim, hrozí riziko nevyváženosti. Za to se předem omlouváme. Bude to znít jako mentorování, ale nejlepším řešením problému, je do věci se osobně zapojit. Prosíme, přijmeme to za své. Ještě něco: Tento občasník vzniká na koleně a je šit horkou Jehlou, prosíme o pochopení.

Za anatolskou redakci Michaela Canbulat,
za rumelskou redakci Martin Maryška

The Turkish folk in Prague plays theatre!

The Turks in Prague are full of life. How would we know? Well, when the social business platform called ČeskoTurecko organized its film screening night in Prague, we participated and got a chance to meet the “artistic director” of Prague Turkish Theatre Club (Prag Türk Tiyatro Kulübü), Kemal Solmaz and ask him a few questions about his work

What kind of theatre do you do? As far as I know, it is an improvisational theatre. If so, why is that? Are your plays performed in Turkish?

Simply, we wanted to get together with the Turkish community here in Prague and find some folks who are interested in theater and acting or maybe had some past experience in it. We found four people with some amateur acting experience and started with some basic acting exercises. We are aware that if we make some improvisational exercises, it's going to improve our acting skills as well. For every performance, we prepare at least six different types of improvisational games and perform it mainly in the Turkish language. However, some of improvisational games can switch to other languages as well, sometimes Czech sometimes English. Well, mainly Czech because we want to appreciate the Czech audience who comes to see our performances.

What are your plays about? Do your improvisations somehow reflect on the situation of a foreigner living in a foreign country, on your “Turkishness” or on any Turkish themes at all? Or, are they absolutely “nationally neutral”? It is my opinion that they can have even some kind of therapeutical impact.

Actually yes, we do like to use the theme of an expat living in a foreign country. For that we have prepared some plays to show people that if the Turkish folks in Prague would do that, go there, and meet the different culture what would happen! I mean basically we use the method that makes the audience think “if I were you (Turk) in that case I would ...” Although this is not the sole theme of our improvisational performances. Our group consists of very open minded folks, so we don't hesitate to try something new. For instance, we have seen many international improvisations and theater performances in Prague and discussed their ideas as to how we can apply them to our performances.

Do you plan to stage a regular drama based on the text? As you may know, R.U.R by Karel Čapek or couple of plays by Václav Havel were translated to Turkish...

That's our main goal. We would like to prepare a drama theater play and perform it here in Prague. We had an

internal discussion in the group and all agreed on the fact that it should be performed in the Turkish language. We feel pretty comfortable to perform anything on the stage using our mother language. However, your idea of performing a Czech play in Turkish is great! One of our friend had come up with this idea once, but then we thought it would be too difficult to find a Czech play with Turkish translation. We are definitely willing to get attention from the Czech people here too, not only the Turkish community. Therefore YES, it would be great to have a Czech drama theater play done in Turkish language! We would appreciate some feedbacks on that from you!

Amateur community theatre (ochotnické divadlo) is an important part of the Czech culture. How is it in Turkey?

I can say that the theater going is also very old activity in the history of Turkish culture. However, its popularity goes up and down with the actual situation of the country. I know that there are so many amateur theater groups, events, organizations within the country. They are not as organized though as they are in the Czech Republic.

Now a little bit about you. You are a software engineer. So how did you find your way to theatre and acting?

When I was at high school, I met with some people who were organizing theater events. I wanted to be a part of it and that was my first time joining an amateur theater group. We performed several dramas together. I continued with this approach during my university studies. I was in the university theater club and we performed three different drama plays together. Since then, it has become my hobby. From time to time, it's more than a hobby though, I do wish I could be a theater actor who earns his money by acting. I guess I have thought about the stability of life when choosing my studies in IT/software. As you know, most of the time “money talks” and at least I can comment on the situation of the majority of the theater actors in my homeland by saying that they are struggling to earn enough money to survive!

